

Az innovációs rendszerek szociális reprezentációja

Bodor Ákos
MTA KRTK RKI

Innováció társadalmi környezete

Társadalmi-kulturális tényezők

Társadalmi kohézió

Vázlat:

- rövid elméleti háttér..
- miért fontos a társadalmi kohézió az innovációpolitika szempontjából?
- hogyan is állunk ezzel? - a)magyar társadalom – b) innovációs rendszer

De miért lényeges ez?

- **Konszenzus:** a gazdasági prosperitás alapvető feltételeit a társadalmi tényezők erőteljesen befolyásolják - a gazdaság társadalmi beágyazottsága:

A cselekvés mindig társadalmilag meghatározott, és nem lehet kizárólag egyéni motívumokra hivatkozva megmagyarázni;

A társadalmi intézmények minden esetben „társadalmilag megformáltak”, nem automatikusan jönnek létre

- új gazdaságszociológia vs. **új intézményi közgazdaságtan**
- „Új” fogalmak a közgazdasági elemzésekben: társadalmi tőke, bizalom, útfüggőség, tanulás, társadalmi norma

Innovációs rendszerek paradigmája ebbe simul bele. Elméleti alap: intézményi- és evolúciós közgazdaságtan

- Az innovációs folyamatot befolyásoló tényezők mindig hely- és idő specifikusak.
- Alapvető elemei a *szervezetek* (és a közöttük lévő *hálózati együttműködés*) és az *intézmények* (pl. társadalmi normák)

Az IR elmélet *elvileg* nem normatív keret, de mégis leszűrhetők innovációpolitikai tanulságok:

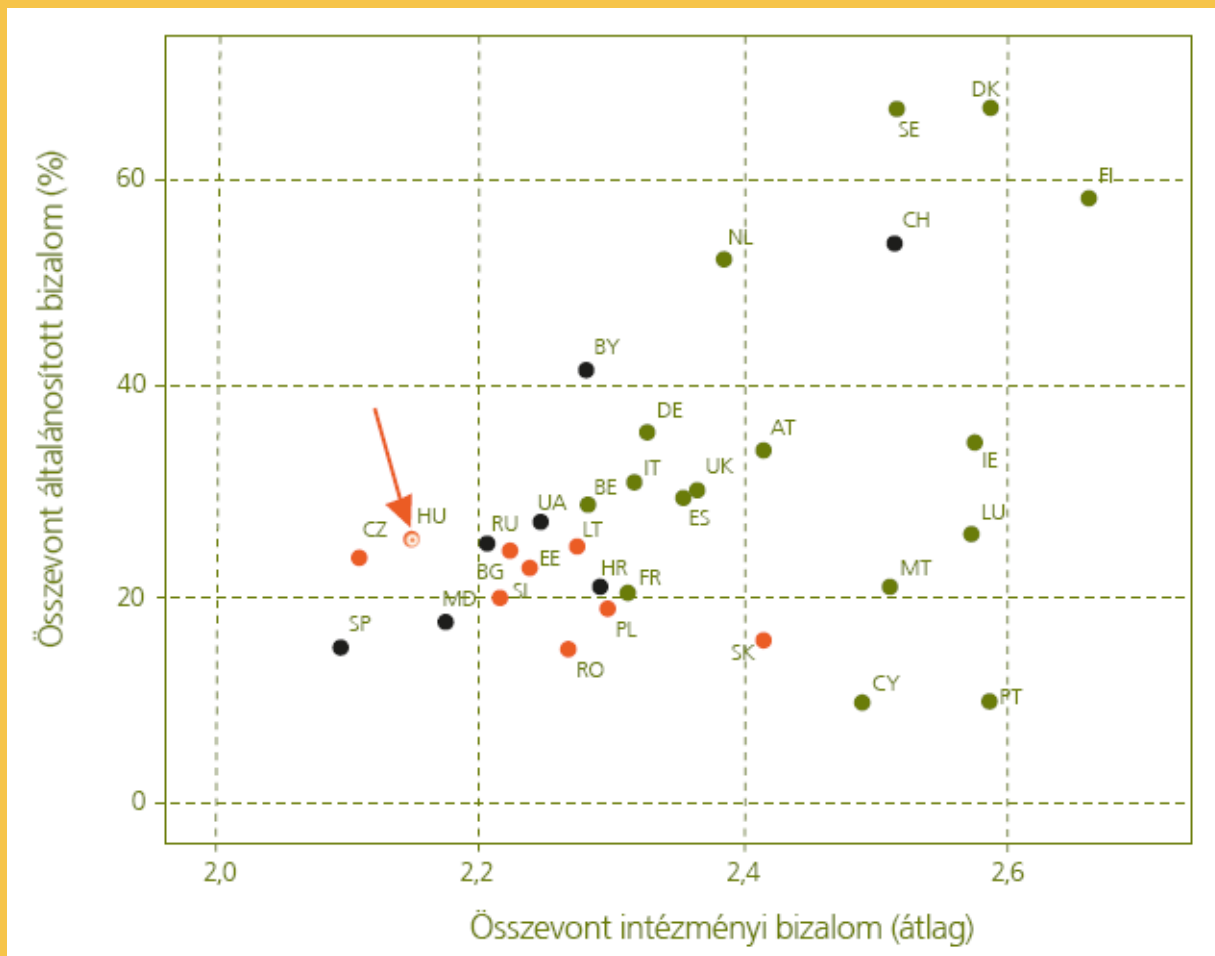
pl. **magas társadalmi kohézió kell a működéséhez**

A magyar társadalom

- nagyon kevésbé fogadja el az egyenlőtlenségeket, igazságtalannak tartja a társadalmi működést, nulla összegű játszmának fogja fel a gazdaságot;
- erősen meg van győződve arról, hogy a gazdaság szereplői csak egymás kárára tudnak meggazdagodni;
- paternalizmus és infantilizmus egyszerre jellemzi (magas elvárásokat fogalmaz meg az állammal szemben, alulértékeli az állami szolgáltatások adóárát);
- normaszegés felemásan ítéli meg (általában másokat tart)
- Erősen bizalomhiányos, különösen a közintézmények iránti bizalom tekintetében:

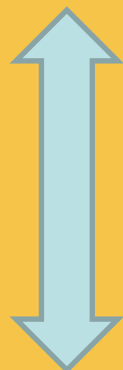

A bizalom világtérképe wvs/TÁRKI 2009

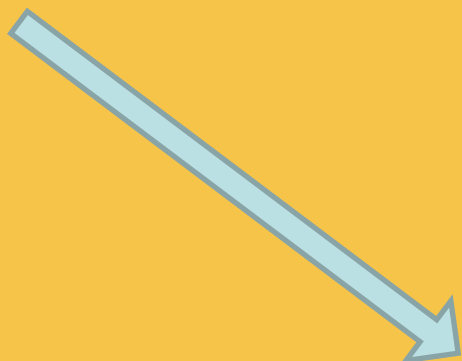

Eddigi megállapítások összefoglalása: 1. A hatékonyan megvalósítható „innovációpolitika” **magas** társadalmi kohéziót feltételez.

2. A magyar társadalomban **alacsony** társadalmi kohézió figyelhető meg.

És mi a helyzet az innovációs rendszerben?

Két kérdés merül fel, kétféle logika:

- 1) Vajon az innovációs rendszer szereplőinek körében is megfigyelhetők ezek a tünetek?
- 2) Vajon az innovációs rendszer szereplői fontos problémának tartják ezeket a társadalmi jelenségeket?

OTKA-81785 „*Innovációbarát kormányzás Magyarországon: a regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai*”

- Saját és mások szerepének megítélése – együttműködés
- Állam szerepének megítélése, centralizáció-decentralizáció kérdése, támogatási rendszer
- **Innováció társadalmi eredetű problémáinak megítélése**

- **Félig strukturált interjú** – diskurzuselemzés
- **Kérdőív** – gazdasági attitűdök
- **Fókuszcsoportos interjúk**

Kik: innovációs szakemberek (*segítő, hídképző, transzfer..*)

Hol: minden régió – *kivéve KMR*

Vizsgált három dimenzió

1. A vizsgált negatív társadalmi jelenségek implicit megjelenése a diskurzusban (*passzív-nem tudatos*)
2. A vizsgált negatív társadalmi jelenségek problémaként való explicit megjelenítése a diskurzusban (*aktív-tudatos*)
3. *Negatív társadalmi jelenség azonosítása irányított kérdésre (provokált)*

A vizsgált negatív társadalmi jelenségek implicit megjelenése a diskurzusban

- 1. dimenzió: Az interjúkban jól kimutathatóan megjelennek a hazai alacsony társadalmi kohézió említett tüneteinek legtöbbsége:
 - személyes kapcsolatok kiemelt fontossága;
 - mások szerepének- tisztességességének megkérdőjelezése;
 - „jók” és „rosszak” erős elhatárolása;
 - jogszabályok kiemelt szerepe;
 - erős függés az állami beavatkozástól, támogatásoktól – de ambivalens viszonyulás
 - rendszerszintű bizalmatlanság, szűk bizalmi rádiusz,
 - paternalizmus

A vizsgált negatív társadalmi jelenségek problémaként való explicit megjelenítése a diskurzusban

2. dimenzió. Az interjúk felében jelenik meg.

Típusai:

- a) Nem „társadalmiként” tudatosul a felmerülő probléma**
(pl. együttműködés hiányának tudatosulása - oka a tudatlanság, képzéssel megoldható lenne, vagy vállalkozók nagyképűsége miatt van)
- b) Csak részlegesen tudatosul „társadalmiként”** (pl. jogi szabályozottság és a jogkövetés társadalmilag eltérő mértékének felismerése – mégis: hazai helyzet megoldása: még több jogszabály)
- c) „Társadalmi” magyarázattal párosul - ritka**

Negatív társadalmi jelenség azonosítása irányított kérdésre

3.dimenzió: *”A hazai innovációs folyamatokat akadályozó társadalmi tényezők”* kérdés vizsgálata

Válaszok típusai:

- a) **Nem is „társadalmi”** (pl.szakmai felkészületlenség; azt hisszük, hogy kreatívak vagyunk, sokan nem hiszik el, hogy kreatívak, bürokrácia, kevés innovációs menedzser)
- b) **„Társadalmi”, de a magyarázata nem „társadalmi”, vagy nem koherens** (bizalom hiánya – helyi tünet:gyors tanulással orvosolható, kommunikációs probléma)
- c) **Koherens - ritka**

- A hazai társadalmi kohézió alacsony szintjének következményei megjelennek az innovációs rendszerben
 - A vizsgált szakembereknek az innovációs folyamatokat befolyásoló tényezőkről alkotott szociális reprezentációi *részben* eltérnek a tudományos felfogástól: általában szűkebben értelmezik a társadalmi kontextust (pl. bizalom egyéni és társadalmi szintjének különböző funkciói), illetve viszonylag kevés jelentőséget tulajdonítanak nekik
- EZ BAJ, mert nálunk speciálisan kedvezőtlen folyamatok zajlanak a az „innováció társadalmi környezetében”, fontos lenne megérteni a jelentőségét
- Tévedés azt hinni, hogy ezek a tényezők maguktól megjavulnak, - ez nem „tranzíciós” probléma – számos dolog a rendszerváltás óta is romlik

Előszeregettel használunk bizonyos fogalmakat, de néha meglepő jelenségek leírására használjuk őket...

„A bizalom az, hogy a Józsiról tudjuk, hogy egy kicsit simlis, de adtunk neki már pénzt, és visszaadta. Akkor most is adhatunk.”